

Mehmet Gülbağ
Sosyal Güvenlik Kurumu Yalova İl Müdürlüğü, Yalova-Türkiye
ORCHİD 0009-0003-6576-9208
mgulbag@sgk.gov.tr
Eyüp Zengin
Prof. Dr., araştırmacı, İstanbul-Türkiye
ezengin@yahoo.com
ORCHİD 0000-0003-3755-3488
Natiq H.Paşa
g-m.e.n., dosent, Azərbaycan Teknik Üniversitesi
ORCHİD 0000-0002-5666-6835
pashanatiq@aztu.edu.az

Məqalə redaksiyaya daxil olub 03.03.2023

The article was received by editorial board on 03.03.2023

Статья принята к печати 03.03.2023

TÜRKİYE’DE İNŞAAT SEKTÖRÜNDE YAŞANAN İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI – (2007-2011 dönem analizi)

Özet

“İş Kazaları” ve “Meslek Hastalıkları”, Sosyal Güvenlik Sistemlerinin temelini oluşturan sigortacılık anlayışının ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin başında gelmektedir. Sosyal Güvenlik sisteminin en eski kollarından biri olarak mesleki risk grubuna giren İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları sadece sigortalı ve işletmeler açısından değil Sosyal Güvenlik Sistemlerinin aktüeryal dengesi açısından da bir tehdit oluşturmaktadır. İş kazaları ve meslek hastalıklarındaki ivmenin yükselmesi bireysel ve toplumsal sağlığa zarar verdiği gibi, çalışma hayatını olumsuz etkilemekte, bununla beraber Sosyal Güvenlik Sistemlerine de ekonomik bakımdan külfet getirmektedir. İş kazasına uğrayanın iş gücü-gelir ve sosyal hayattan kaynaklı kayıpları, kazalının mensubu olduğu topluluğa maddi ve manevi etkileri, çalışma hayatına ve işletmelere verdiği zararların yanı sıra Sosyal Güvenlik Sistemlerine etkileri iş kazası ve meslek hastalıklarının her bir başlık altında ayrı ayrı incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada iş kazaları ve meslek hastalıklarının Türk Sosyal Güvenlik Sistemine etkileri, inşaat sektöründe yaşanan olaylar özelinde incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: iş kazaları, sosyal güvenlik, meslek hastalıkları, iş göremezlik, meslek hastalıkları sigortası.

GİRİŞ

İş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, analık, yaşlılık, malullük, ölüm, işsizlik ve aile yüklerinden kaynaklı ekonomik ve sosyal rahatsızlıklara karşı toplumun kendini koruması olarak ifade edilen ve Uluslar Arası Çalışma Örgütü ILO’ nun 102 sayılı sözleşmesinde asgari normları belirlenen sosyal güvenlik, sosyal refah devletlerinde sosyal politikaların en önemli göstergesidir. Türkiye’de anayasal bir hak olan sosyal güvenlik, 102 sayılı sözleşmedeki dokuz ana başlıktan aile yükleri haricindeki sekizini hayata geçirerek modern bir görünüm oluşturmaktadır. Sosyal güvenlik sistemlerinin etkin bir şekilde işletebilmesi ve kendisinden beklenen hizmeti verebilmesi ancak sistemin sağlam bir finansman yapısına sahip olması ile mümkündür. . Dünyada sosyal güvenlik sistemi, geniş ölçüde, ekonomi politikalarının bir yansıması olarak gelişmiştir. Bu bağlamda, dünyada büyük buhrana (1929) kadar olan devrede yeterli sosyal korumadan bahsetmek mümkün değildir, ancak özellikle ikinci dünya savaşından sonra 1970’li yıllara kadar süren dönem, sosyal politikanın zirveye çıktığı refah dönemidir. 1970’li yıllardan sonra ekonomide yaşanan krize paralel olarak sosyal refah devletine itirazlar yükselmeye başlamış ve sosyal güvenliğe yönelik eleştiriler bu itirazlar içerisinde en yüksek payı almıştır. Sosyal güvenlik sistemlerinin devletlere külfeti Dünya’da olduğu gibi ülkemizde de büyük

bir sorun olmaya başlamış ve özellikle 1990'lı yılların başından itibaren sistemin verdiği açıklar devlet karşılığı olarak kapatılmaya başlanmış ve bu durum hazinenin sırtında büyük bir yüke dönüşmüştür.

Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler işletmelerdeki üretim faaliyetlerini ve kârlılığı artırırken, ülke ve tüm insanlık için önemli bir maliyet unsuru olarak verimliliği ve kârlılığı doğrudan etkileyen iş kazaları ve meslek hastalıkları oranlarını da paralelinde yükseltmiş ve nihayet bu artıştan kaynaklı zararların tazmini sosyal güvenlik sistemlerinde ciddi bir gider kalemine dönüşmüştür. SGK tarafından 2012 yılı sonunda yayınlanan 2011 yılı istatistik yılına göre Türkiye'de 2011 yılında 69.227 iş kazası ve 697 meslek hastalığı vakası yaşanmış, bunların sonucunda 1.710 kişi hayatını kaybetmiş, 2.216 kişi ise sürekli olarak iş görmez hale gelmiştir.

İŞ KAZALARINA VE MESLEK HASTALIKLARINA GENEL BAKIŞ

Sağlıklı yaşamak her bireyin hakkıdır. Bu temel insan haklarından olan yaşama hakkının ayrılmaz ve ayrılamaz bir parçasıdır. Toplumların uygarlık düzeyi yükseldikçe, "yaşama hakkı"ndan çıkarılan anlam da gelişmekte ve daha olgun bir anlatım kazanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, Avrupa Konseyinin vb. hazırladığı belgelerde bu gelişme eğrisi kolaylıkla gözlemlenir. Nitekim, günümüzde, sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmak da, bir insan hakkı olarak yaşama hakkının sınırları içerisinde yer almıştır (Fişek ve Piyal, 1989:7).

Mesleki riskler, endüstri devrimi ile başlayan makineleşme ve teknik buluşlar sonucu kurulan, kullanılan büyük, karmaşık üretim ve taşıt araçlarıyla giderek artmış, toplum ve özellikle çalışan kimseler, işçiler için önemli bir sorun haline gelmiştir. Mesleki riskler; iş kazası ve meslek hastalıkları, eski çağlardan beri üzerinde durulan bir konu olmuştur. Mesela klasik tıbbın büyük üstatlarından Hipokrat, bazı mesleklerin, bununla meşgul olan kişilere zarar verebileceğini milattan önce 300 yılında dile getirmiştir. Bununla birlikte mesleki riskler, 18.yüzyılın sonlarından itibaren fabrika endüstrisi ile doğmuş, gelişmiş ve gittikçe tehlikeli bir hal almıştır (Eren, 1974:3). Teknolojideki hızlı gelişim, toplumsal refaha hizmet etmenin yanında insan hayatı ve çevre için tehlikeleri de beraberinde getirmiştir. Sanayileşme ile birlikte yoğun makineleşme ve üretim sürecine giren yüzlerce kimyasal maddenin yol açtığı iş kazaları ve meslek hastalıkları, çağımızın önemli bir problemi haline gelmiştir. Üretim sürecine giren her yeni madde, her yeni makine ve her yeni araç, gereç iş sağlığı ve güvenliği açısından yeni bir risk oluşturmaktadır (Bayram, 2008:9). İşçi sağlığı ve iş güvenliği denince akla gelen ilk şey, işçilerin iş kazası geçirmesi veya meslek hastalıklarına yakalanmasıdır. Yani işçi sağlığı ve iş güvenliği işyerlerinin sağlıklı ve güvenli hale getirilmesidir (Birleşik Metal-İş, 1994:1). Emniyetli ve sağlıklı bir çalışma ihtiyacının insanlık kadar eski olmasına rağmen; bunun bir ihtiyaç olarak toplumda benimsenmiş olması, çok daha yakın zamanlarda ortaya çıkan bir olgudur (Aricı, 1999:1).

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı şöyle tanımlamaktadır. "Sağlık yalnızca hastalık ve sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir." Bu tanımlama, kişilerin sağlık durumlarındaki farklılıkları ortaya koyduğu gibi, sağlıklı davranışlarla varılmak istenen amacıda belirler. Bu anlayışa göre, her insanın sağlık durumunun birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Sağlıklı hal, çeşitli faktörlerin bir araya gelmesi ile yükselir veya bozulur. Bu çeşit faktörlerin iyice bilinmesi ile sağlıkla ilgili bir sorunu anlamak, çözümünü bulmak mümkün olur (Yılmaz, 2001:99). Ülkelerin sanayileşmesine paralel bir biçimde, işçilerin sağlık ve güvenlik içinde çalışmalarının sağlanması çözümü gereken en önemli sorunlardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumun tüm bireylerinin yararlandığı sanayileşmenin ve teknolojik gelişmelerin bedelini işçilere ödetmeme özlemi, çağdaş toplumların başlıca kaygılarından birisini oluşturmaktadır. Ne var ki, günümüzde en gelişmiş ülkelerde bile iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi konusunda başarıya ulaşıldığını öne sürmek mümkün değildir (Süzek, 1985:1).

İş kazası kavramı

Kaza kavramının, biri geniş, diğeri dar olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Geniş anlamda kaza; ani bir şekilde ve istenilmeyerek bir zararın doğumuna etkili olan sebepler bütününe denilmektedir. Dar anlamda kazadan amaç ise, insanın zarar görmesi, yani ölüm veya vücut bütünlüğünün zarar görmesidir. İş kazalarında, sadece dar anlamda kaza kavramı önem taşır (Günay, 2010:433). İş kazası kavramı, kazanın tamamen çalışma yaşamından doğan halini oluşturmakta olup, mesleki risklerin başında gelmektedir. İş güvenliği açısından bir olayın iş kazası olarak tanımlanabilmesi için, her şeyden önce olayın işyeri ve istihdamla bağlantılı olması gerekmektedir. Doktrinde sigortalının işverenin emir

ve talimatlarında bulunduğu esnada çalıştığı iş veya işin gereği dolayısıyla aniden ve dıştan meydana gelen bir etkenle onu bedence yada ruhça zarara uğratan olay olarak tanımlanmaktadır (Karakaş, 2011:13).

İş kazası genel olarak önceden planlanmamış, çoğu kez kişisel yaralanmalara, makinelerin, araç ve gereçlerin hasara uğramasına ve üretimin bir süre durmasına yol açan olay olarak tanımlanır. İş kazasının en bilinen tanımı, Sosyal Sigortalar Yasası'nda verilen tanımıdır. Bu tanım ile SGK'nın iş kazasına uğrayan işçilere hangi koşullarda ekonomik destek vereceği ve sağlık yardımlarından yararlandırılacağına belirlenmesi amaçlanır. Bu nedenle tanım "iş"in kapsamında olmayan ve "işveren"in sorumluluk alanına girmeyen bazı durumları da kapsayabilmektedir (Demir, 2011:5).

Meslek Hastalığı Kavramı

Meslek hastalığı bir kişinin, çalışma hayatında karşılaştığı etkenler nedeniyle meydana gelen hastalığıdır. Meslek hastalıkları belirli mesleklere özgü hastalıklardır. Bu hastalıklarda yapılan iş ile hastalık arasında doğrudan nedensel bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki öyle boyuttadır ki, kişi söz konusu işte çalışmıyor olsa bu hastalık meydana gelmeyecektir. Örnek olarak kurşun zehirlenmesi düşünüldüğünde, bu hastalık ancak kurşun kullanılan işlerde çalışan kimselere meydana gelebilir. Meslek nedeniyle kurşun etkilenmesi olmayan bir kişide kurşun zehirlenmesi (nadir haller dışında) görülemeyeceği gibi, tozlu yerlerde çalışmayanlarda da pnömokonyoz meydana gelmez (Bilir, 2004:135).

Mesleki bir faaliyetin yürütümü yada bazı işlerde sürekli çalışma, kişide bu faaliyetlerle doğrudan bağlantılı hastalıklara yol açabilir. İşte, meslek hastalıklarının sosyal güvenlik sistemlerince iş kazaları gibi sosyal bir risk olarak kabul edilmesinin başlıca nedeni budur. Meslek hastalığı, çalışma hayatında iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınmaması nedeniyle ortaya çıkan ve sigortalının maruz kaldığı geçici ve sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleri olarak tanımlanabilir (Kurt, 2004:573). 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 14.maddesinin 1. fıkrasında meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özrürlülük halleri olarak tanımlanmıştır. Madde metninin tetkikinden de anlaşılacağı üzere, meslek hastalığı işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple meydana gelen veya işin yürütüm şartları yüzünden uğranılan hastalık, bedensel veya ruhsal hastalık halleri olarak tanımlanmıştır (Karakaş, 2011:12).

Türk sosyal güvenlik sisteminde iş kazaları ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan yardımlar

Sosyal Güvenlik, çalışanları iş hayatında meydana gelebilecek ve/veya gelen sosyal risklere karşı koruyan bir sistemdir. Bu sosyal riskler ise, iş kazaları, meslek hastalıkları, işsizlik, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm olarak ortaya çıkmaktadır. Anılan risklerden iş kazaları veya meslek hastalıkları ise sadece meslekle, yani yapılan işle ilgili bir risktir. İş kazası ve meslek hastalığı sigortası geçici, yahut sürekli gelir kaybına uğrayan sigortalıya veya onun yakınlarına parasal yardımlar sağlar. İş kazası ve meslek hastalığı, iş kazasının ani bir olay sonucu, meslek hastalığının ise yavaş yavaş ortaya çıkması bakımından birbirlerinden ayrılırlar. Ancak her ikisinin de mesleki risk sayılması ve ortak bazı özelliklere sahip olmaları nedeniyle mevzuatta iş kazası ve meslek hastalığı sigortalıları birbirini tamamlar nitelikte birlikte düzenlenmişlerdir (Tuncay ve Ekmekçi, 2009:263).

Yapılan iş ile meydana gelen bir kazanın arasındaki illiyet bağı kavramından yola çıkarak hangi hallerin iş kazası sayılacağı belirtilmiştir. Meydana gelen iş kazaları dolayısıyla gerekli yardım ve işlemlerin yapılabilmesi için, Kurumun bu kazalardan zamanında haberdar olmasını sağlamak üzere işverenler ile kendi nam ve hesabına çalışanların yükümlülüklerini tanımlamak ve Kurumca yürütülecek işlemleri belirtmek üzere düzenleme yapılmıştır (Kurt, 2008:45). Bununla birlikte sigortalının çalıştığı işten dolayı meslek hastalığına tutulduğunun; Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları tarafından usulüne uygun olarak düzenlenen sağlık kurulu raporu ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi, Kurumca gerekli görüldüğü hallerde, işyerindeki çalışma şartlarını ve buna bağlı tıbbi sonuçlarını ortaya oyan denetim raporları ve gerekli diğer belgelerin incelenmesi, sonucu Kurum Sağlık Kurulu tarafından tespit edilmesi zorunludur (Aydın, 2012:50).

Sosyal Sigortalar Yasasında İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortasından sağlanan nesnel (ayni) ve parasal yardımlar aynı maddede toplanmış iken, Ekim 2008 ayı başında yürürlüğe giren Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası ile genel sağlık sigortasının da uygulanmasına

başlandığından, iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle sağlanacak olan sağlık yardımları genel sağlık sigortasını düzenleyen maddeler içinde yer almıştır. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortasından sağlanacak parasal yardımlar ise sosyal sigorta bölümü içinde düzenlenmiştir. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık sigortası Yasasındaki diğer bir farklılık ise kısa vadeli sigorta kollarından (iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortasından) sağlanan parasal yardımlar sosyal sigorta bölümünde tek maddede, sağlık yardımları ise genel sağlık sigortası bölümünde aynı maddelerde düzenlenmiştir. “ Bu nedenle, yapılacak sigorta yardımlarında özdeşlik söz konusudur.” Ayrıca sigortalıya iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortasından sağlanan nesnel ve parasal yardımların neler olduğunu görmek için her iki bölümdeki maddelerin tümünün incelenmesi gerekmektedir. Sigortalının iş kazası ve meslek hastalığından sağlanan nesnel ve parasal yardımların yararlanabilmesi için Yasada tanımlandığı şekilde iş kazasına uğraması yada meslek hastalığına tutulması yeterlidir. Söz konusu yardımları hak etmesi için hastalık ve analık sigortasında olduğu gibi belirli bir süre prim ödemiş olma koşulu aranmaktadır. Örneğin işe başladığı gün iş kazasına uğrayan sigortalının yasada öngörülen tüm yardımlardan yararlanma hakkı doğmaktadır.

Gerek iş kazasından gerekse meslek hastalığından sağlanacak yardımlar bakımından herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Her iki sigorta olayı için yasada öngörülen yardımlar aynıdır. İş kazasına uğrayan veya meslek hastalığına tutulan sigortalıya yapılacak olan nesnel ve parasal yardımlar yasada belirlenerek sınırlanmıştır. İş kazasına uğrayan yada meslek hastalığına tutulan sigortalı yasada belirlenen yardımların dışında herhangi bir hak talebinde bulunamaz. Yasada belirtilen yardımlar sigortalı için bir hak Kurum için ise bu yardımları sağlamak bir görevdir (Tozan, 2011:100-101).

1. Sağlık Yardımları

Sağlık yardımları, sigortalının sağlık durumunun gerektirdiğı sürece devam etmekte, tedavi görülen müessese sağlık kurulunca gerekli görülmesi halinde, dinlenme evlerine yatırılmak suretiyle bakımı temin edilmektedir. İş kazasına maruz kalan veya meslek hastalığına tutulan sigortalıya yardımlar, Kurumca tedaviye alındığı tarihten başlatılmaktadır. İş kazası veya meslek hastalığı riskine maruz kalan sigortalıya yapılacak sağlık yardımları, sigortalının sağlığını koruma, çalışma gücünü yeniden kazandırma ve kendi ihtiyaçlarını görme yeteneğini artırma amacına matuftur (Çolak ve Öztürk, 2006:49).

Yasada iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinde yapılacak yardımlar belirlenmiştir. Bu yardımlar; Kişilerin hastalanmaları, kaza geçirmeleri halinde ayakta veya yatarak tedavi edilmeleri için;

- Hekim tarafından muayenelerinin yapılması
- Hekimin göreceğı lüzum üzerine teşhis için gereken klinik muayenelerinin, laboratuvar tetkik ve tahlilleri ile röntgeni tomografi gibi diğer tanı yöntemlerinin yapılması,
- Konulan teşhise dayalı olarak tıbbi müdahale ve tedavilerinin yapılması,
- Hasta takibi ve rehabilitasyon hizmetlerinin verilmesi,
- Organ, doku ve kök hücre nakline ilişkin tedavilerinin yapılması,
- Hücre tedavilerine yönelik sağlık hizmetlerinin sağlanması,
- Acil sağlık hizmetlerinin verilmesi,
- Sağlık meslek mensubu sayılanların hekimlerin kararı üzerine yapacakları tıbbi bakım ve tedavilerinin sağlanması olarak sıralanabilir (Tozan, 2011:201).

5510 sayılı SSGSSK.'un 63 maddesine göre, Genel sağlık sigortalısının ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlıklı kalmalarını; hastalanmaları halinde sağlıklarını kazanmalarını; iş kazası ile meslek hastalığı, hastalık ve analık sonucu tıbben gerekli görülen sağlık hizmetlerinin karşılanmasını, iş görmezlik hallerinin ortadan kaldırılmasını veya azaltılmasını temin etmek amacıyla kanun kapsamında olan kişilere sağlanacak sağlık hizmetleri ve buna bağlı yardımlar sayılmıştır. Bunlar esas olarak, ayaktan ve yatarak sunulan sağlık hizmetlerinin sağlanması, ortez, protez araç ve gereçlerinin teminiyle yol parası ve zaruri gider ödemelerinden oluşmaktadır. Kişilerin hastalanmaları halinde ayakta veya yatarak; hekim tarafından yapılacak muayene, hekimin göreceğı lüzum üzerine teşhis için gereken klinik muayeneler, laboratuvar tetkik ve tahlilleri ile diğer tanı yöntemleri, konulan teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbî müdahale ve tedaviler, hasta takibi ve rehabilitasyon hizmetleri, organ, doku ve kök hücre

nakline ve hücre tedavilerine yönelik sağlık hizmetleri, acil sağlık hizmetleri, ilgili kanunları gereğince sağlık meslek mensubu sayılanların hekimlerin kararı üzerine yapacakları tıbbi bakım ve tedaviler olarak belirtilmiştir (Şamiloğlu, 2008:57)

2.Parasal Yardımlar

Sosyal Güvenlik Kurumu, iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda, zarara uğrayanlara geçici iş görmezlik, sürekli iş görmezlik, olay sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanması, cenaze yardımı yapılması ve evlenme ödeneği verilmesi şeklinde parasal yardımlar yapmaktadır. Yapılan yardımları kendi başlıkları altında ele alırsak;

a) Geçici İş Görmezlik Ödeneği

İş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle geçici iş görmezlik ödeneği uygulaması, 5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre çalıştırılanlar ile (hizmet akdiyle alıştırılan sigortalılar ve bu madde kapsamında sigortalı kabul edilenler) Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında bulunan köy veya mahalle muhtarları ile kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar ve 5510 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre haklarında sadece bazı sigorta kollarının uygulanabildiği sigortalılar (hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlüler ile çırak, stajyerler ve kursiyerler gibi) için söz konusudur (www.sgkrehberi.com, 2011)

Geçici iş görmezlik ödeneği Sosyal Güvenlik Kurumunca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurullarından istirahat raporu alınmış olması şartıyla; iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş görmezliğe uğrayan sigortalıya her gün için, yatarak tedavilerde 5510 sayılı Kanunun 17.maddesine göre hesaplanacak günlük kazancın yarısı, ayaktan tedavilerde ise üçte ikisidir (Sertel, 2010) .

Geçici iş görmezlik ödeneğine esas tutulacak günlük kazanç 5510 sayılı Kanunun 17'nci maddesinde yer alan;“...İş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinde verilecek ödeneklerin veya bağlanacak gelirlerin hesabına esas tutulacak günlük kazanç; iş kazasının veya doğumun olduğu tarihten, meslek hastalığı veya hastalık halinde ise iş görmezliğin başladığı tarihten önceki on iki aydaki son üç ay içinde 80 inci maddeye göre hesaplanacak prime esas kazançlar toplamının, bu kazançlara esas prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanır. On iki aylık dönemde çalışmamış ve ücret almamış olan sigortalı, çalışmaya başladığı ay içinde iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş görmezliğe uğrarsa verilecek ödeneklerin veya bağlanacak gelirlerin hesabına esas günlük kazanç; çalışmaya başladığı tarih ile iş görmezliğinin başladığı tarih arasındaki sürede elde ettiği prime esas günlük kazanç toplamının, çalıştığı gün sayısına bölünmesi suretiyle; çalışmaya başladığı gün iş kazasına uğraması halinde ise aynı veya emsal işte çalışan benzeri bir sigortalının günlük kazancı esas tutulur..... ” hükümleri esas alınmak suretiyle hesaplanmaktadır. (www.sgkrehberi.com, 2011).

Geçici iş görmezlik ödeneği, sosyal sigorta kapsamında, sigortalının tedavisinin tamamlanıp işine başlayacağı sürece ekonomik açıdan oluşan kayıplarını karşılamak amacı ile ödenmesi ön görülen parasal yardımdır. Yasada geçici iş görmezlik ödeneğinin verilmesi için herhangi bir süre konmamıştır. Ancak süresiz ödenen parasal yardımda değildir. Geçici iş görmezlik ödeneği, sigortalının tedavisi nedeniyle istirahatının devam ettiği sürece ödenir. Sigortalının istirahatının bittiği gün geçici iş görmezlik ödeneğinin ödenmesi de sona erer (Tozan, 2011:115).

b) Sürekli İş Görmezlik Geliri

Sürekli iş görmezlik geliri 5510 sayılı Yasa'nın “İş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortasından sağlanan haklar” başlıklı 16. maddesinde sıralanan parasal yardımlardan biridir. Bu yardımın amacı sigortalının iş kazası veya meslek hastalığı sonucu çalışma gücünde bir kayba uğramasına bağlı olarak ortaya çıkacak gelir kaybını telafi etmektir (Araz ve Büyükbirer, 2011).

Sürekli iş görmezlik gelirine hak kazanma, gelirin hesaplanması, başlangıcı ve birden fazla iş kazası ve meslek hastalığı hali Kanunun 19. maddesinde düzenlenmiştir. Sürekli iş görmezlik geliri, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu oluşan hastalık ve özürlülük nedeniyle Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurulları tarafından verilen raporlara istinaden Kurum Sağlık Kurulunca meslekte kazanma gücü en az % 10 oranında azalmış bulunduğu tespit edilen sigortalıya bağlanacaktır. (4/1-a) sigortalıları açısından benzer uygulama mülga 506 sayılı Kanunda yer almakla birlikte, (4/1-b) sigortalıları açısından yeni bir düzenlemedir. (4/1-b)'ye göre sigortalı sayılanlara, sürekli iş görmezlik

geliri bağlanabilmesi için, kendi sigortalılığından dolayı, genel sağlık sigortası dahil prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunludur (Karakaş, 2011:233).

Sürekli iş görmezlik geliri, sigortalının mesleğinde kazanma gücünün kaybı oranına göre hesaplanır. Sürekli tam iş görmezlikte sigortalıya, 17'nci maddeye göre hesaplanan aylık kazancının %70'i oranında gelir bağlanır. Sürekli kısmi iş görmezlikte sigortalıya bağlanacak gelir, tam iş görmezlik geliri hesaplanarak bunun iş görmezlik derecesi oranındaki tutarı kendisine ödenir. Sigortalı, başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise gelir bağlama oranı % 100 olarak uygulanır. Sigortalının sürekli iş görmezlik geliri; geçici iş görmezlik ödeneğinin sona erdiği tarihi, geçici iş görmezlik tespit edilmeden sürekli iş görmezlik durumuna girilmişse, buna ait sağlık kurulu raporu tarihini, takip eden ay başından başlar. Sigortalının yeniden bir iş kazasına uğraması veya yeni bir meslek hastalığına tutulması halinde, meydana gelen özürlerin bütünü göz önüne alınarak kendisine, sürekli iş görmezliğini doğuran son iş kazası veya meslek hastalığı sırasındaki kazancı üzerinden gelir hesaplanır (SSGSSK:m.19).

c) Hak Sahiplerine Gelir Bağlanması

Hak sahiplerine iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölüm geliri bağlanması 5510 sayılı Kanunun 20'nci maddesinde düzenlenmiştir. Mülga 506 sayılı Kanun uygulamasında hak sahiplerine gelir bağlanabilmesi için sigortalının iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölmesi veya sürekli iş görmezlik geliri almakta iken ölen sigortalının meslekte kazanma gücündeki kayıp oranının en az % 50 olması şartları aranırken, 5510 sayılı Kanun ile meslekte kazanma gücündeki kayıp oranı % 50'nin altında iken ölen ve ölüm nedeni geçirdiği iş kazası veya tutulduğu meslek hastalığına bağlı olmayan sigortalıların hak sahiplerine de ölüm geliri bağlanması imkanı getirilmiştir (Karakaş, 2011:241).

Hak sahiplerine gelir bağlanabilmesi için, iş kazası sonucu ölen sigortalının belirli bir süre çalışmış olması ve prim ödemiş olması gerekmez. Dul eşin evlenmesi halinde alınan gelir kesilir. Fakat gelirin kesilmesine yol açan evlenme son bulunca yeniden bağlanır. Sonraki eşinden de gelir almaya hak kazanan dul eşe bu gelirlerden fazlası ödenir. Kanun, erkek çocuktan farklı olarak, kız çocuk için herhangi bir yaş koşulu aramamaktadır. Fakat yaşları ne olursa olsun kız çocuğun gelir niteliğindeki parasal yardımı alabilmesi için, evli olmaması ve sosyal sigortaya yada emekli sandıklarına tabi bir işte çalışmaması, buralardan gelir veya aylık almaması gerekir (Kurt, 2009:64).

5510 sayılı yasanın 34. maddesinde, geride kalan hak sahiplerine gelir bağlanması için aranan koşullar, eş, çocuk, anne ve baba için ayrı ayrı belirlenmiştir. Çalışmayan ve kendi çalışmasından dolayı gelir yada aylık almayan çocuklara ise, kural olarak 18 yaşına kadar ölüm geliri bağlanır. Çocuklar, 18 yaşını doldurduktan sonra ise, lise yada dengi öğrenim görmeleri halinde 20, yüksek öğrenimde ise en fazla 25 yaşına kadar ölüm geliri alma hakkına sahiptirler. Ölen sigortalının ilk sahibi dul eşidir 5510 sayılı Kanuna tabi bir işte çalışan veya bu çalışmaları nedeniyle gelir veya aylık bağlanmış dul eşine, sigortalının 33. maddeye göre belirlenen aylık kazancının %50'si; çalışmayan veya kendi çalışmaları nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan veya aylık bağlanmış çocuğu bulunmayan dul eşine %75'i oranında bir gelir bağlanır. Eşin gelire hak kazanması için, çalışıp çalışmaması veya gelir yada aylık alması önem taşımamakta, buna karşılık, bu durum gelirin oranı üzerinde etkili olmaktadır. Bu durumda bağlanacak gelir, sigortalının gelire esas kazancının %50'si oranında olacaktır (Şamiloğlu , 2008:69-70). Yasada ölen sigortalının hak sahibi durumundaki çocuklarına bağlanacak gelirin oranı da belirlenmiştir. Buna göre "ölen sigortalının hak sahibi durumundaki çocuklarına bağlanan ölüm gelirin oranı, her çocuk için yüzde 25'tir. Ancak çocuklardan sigortalının ölümü ile anasız ve babasız kalan veya sonradan bu duruma düşenlerle, ana ve babaları arasında evlilik bağı bulunmayan veya sigortalının ölümü tarihinde evlilik bağı bulunmamakla beraber ana veya babaları sonradan evlenenler ile kendisinden başka aylık alan hak sahibi bulunmayanların her biri için ölüm geliri oranı yüzde 50" olarak belirlenmiştir (Tozan, 2011:158).

Tüm bunlarla beraber hak sahibi eş ve çocuklara bağlanan aylıktan artan hissenin bulunması halinde, her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu aylık geliri aylık asgari ücretin net tutarından daha az olan ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç kendilerine gelir ve/veya aylık bağlanmamış olan ana ve babaya ölüm aylığı bağlanır. Ancak 65 yaşın üstünde olan ve her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu aylık geliri aylık asgari ücretin net tutarından daha az olan ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç kendilerine gelir ve/veya aylık bağlanmamış olan ana ve babaya artan hissenin olup olmadığına bakılmaksızın aylık bağlanır (www.türkiş.org.tr)

d) Evlenme Ödeneği Verilmesi

Evlenmeleri nedeniyle, gelir veya aylıklarının kesilmesi gereken kız çocuklarına, evlenmeleri ve talepte bulunmaları halinde almakta oldukları aylık veya gelirlerinin iki yıllık tutarı bir defaya mahsus olmak üzere evlenme ödeneği olarak peşin ödenir. Evlenme ödeneği alan hak sahibinin aylığının/gelirinin kesildiği tarihten itibaren iki yıl içerisinde yeniden hak sahibi olması halinde, iki yıllık sürenin sonuna kadar gelir veya aylık bağlanmaz, evlenme ödeneği verilmesi halinde, diğer hak sahiplerinin aylık veya gelirleri evlenme ödeneği verilen sürenin bitimini takip eden ödeme döneminden itibaren 34.maddeye göre yeniden belirlenir (Şakar, 2011:247).

e) Cenaze Giderinin Ödenmesi

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasasında iş kazası ve meslek hastalığı sonucu yada sürekli iş görmezlik geliri, malullük, vazife malullüğü ve yaşlılık aylığı almakta iken veya kendisi için en az 360 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi bildirilmiş olan sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine Kurum Yönetim Kurulunca belirlenip Bakan tarafından onaylanan tarife üzerinden cenaze ödeneği verilmesi öngörülmüştür (Tozan, 2011:194). Cenaze ödeneği, sırasıyla sigortalının eşine, yoksa çocuklarına, o da yoksa ana babasına, o da yoksa kardeşlerine verilir. Cenaze ödeneğinin bunlara ödenmemesi ve sigortalının cenazesinin gerçek veya tüzel kişiler tarafından kaldırılması durumunda, belirlenen tutarı geçmemek üzere belgelere dayanan masraf, masrafı yapan gerçek veya tüzel kişiye ödenir (Şakar, 2011:246).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal devlet ilkesini belirlemiş ülkelerin, bu ilke bağlamında en başta gelen görevlerinden biri sosyal güveniktir. Sosyal hukuk devleti olmak, herkes için insanca bir yaşam garantisi sağlamak, fertler arasındaki refah farklılıklarını azaltmak için çalışanların ekonomik bağımlılığını kontrol etmek şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal hukuk güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak, gerçek eşitliği yani sosyal adaleti sağlamayı amaçlamaktadır. Aynı şekilde genel olarak güvenlik problemine bakış ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Ülkeler için iyi organize edilmiş ve bütün toplumu kapsayan bir sosyal güvenlik sisteminin gerekliliği, günümüzde tartışma götürmez bir gerçektir. Aslında günümüzde sosyal güvenlik sistemi vazgeçilmez bir kamu hizmeti hüviyeti ile milli gelir/bütçe içinde önemli bir paya ulaşmaktadır. Ancak bir maliyet unsuru olarak sosyal güvenlik ucuz olmayan bir kamu hizmetidir. Sosyal Hukuk Devleti olduğu Anayasanın 2.maddesi ile belirlenen ülkemizde, sosyal güvenlik hakkı yine Anayasanın 48. maddesi ile ayrılmış ve “bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmanın” devletin ödevlerinden olduğu belirtilmiştir. Ülkemizde sosyal güvenlik kurumları ilk yıllarında herhangi bir finansman sorunuyla karşılaşmazken; dağıtım sisteminin cömertliği, erken emeklilik uygulamaları, çalışmayı caydırıcı ve emekliliği teşvik edici uygulamalar, kayıt dışı çalışmanın yaygınlığı sonucu “sosyal devlet” ilkesindeki ülkemizde sosyal güvenliğin finansmanı ciddi bir problem olmaya başlamıştır. Türkiye’de sosyal güvenlik kuruluşlarına açıklar dolayısıyla yapılan bütçe transferleri 2007 yılında GSMH’nın 3,92’sine kadar ulaşmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin yaşadığı finansman sorunu kamu bütçesi üzerinde önemli bir yük teşkil etmekte ve kamu kesimi borçlanma gereği, enflasyon, tasarruflar, büyüme ve işsizlik gibi diğer ekonomik göstergeleri de önemli ölçüde bozmaktadır. Gerekli önlemler alınmazsa sosyal güvenlik açıklarının, borç servis yükünün yerini almasından ve kamu açıklarının devamından endişe edilmektedir. Türkiye’de devlet en başından itibaren sosyal güvenlik sisteminin garantörüdür. Nitekim sosyal sigorta kurumlarının finansman açığı vermeye başladığı 1992 yılından itibaren açıkları kapatmak için bütçe transferleri yapılmıştır. Zaman zaman yatırımları ve istihdamı teşvik etmek için prim ödeme veya muafiyetler bir yana bırakılırsa devletin doğrudan prim ödeyerek sosyal sigortaların finansmanına katıldığı ilk örnek işsizlik sigortasıdır ve devlet üçüncü taraf olarak prim ödemeye başlamıştır. 5510 sayılı Kanun’da, uzun vadeli sigorta kolları ve GSS için %5 ve %3 oranında prim ödemesi öngörülmürken, son şeklinde bu katılım tahsil edilen gelirlerin dörtte biri olarak belirlenmiştir. Ayrıca, 4/a kapsamındaki sigortalılar için işveren hissesinin 5 puanlık kısmı devlet tarafından ödenmektedir. Prim adı altında olmasa da devlet doğrudan prim ödeyerek sistemin finansmanına katılmaya başlamıştır.

İş kazası ve meslek hastalıkları sigortası dünya’da ilk kurulan sigorta dallarından biridir. Sanayi Devriminden sonra ortaya çıkan gelişmeler çalışanların büyük zarar görmesine neden olmuştur. Kurulan bu sigorta dalı ile zararların giderilmesine çalışılmıştır. Günümüz çalışma hayatında iş kazaları ve meslek

hastalıkları, yarattığı olumsuz sonuçlar nedeniyle üzerinde durulan önemli konulardan biri haline gelmiştir. İş kazaları ve meslek hastalıkları, işveren ve çalışan açısından önemli maddi ve manevi kayıplara neden olduğu gibi, sosyal güvenlik sistemlerine de külfet getirmektedir. Emek gücünden başka gelir getirecek bir şeyi olmayan iş görenin yaralanması, sakat kalması ve hatta ölmesi önemli sorunlara yol açabilmektedir. Bununla birlikte işçi sağlığının ve iş güvenliğinin sağlanması ülke kalkınmasında ekonomik ve sosyal boyutlarıyla da yaşamsal önem taşıyan bir sorundur. İş kazaları ve meslek hastalıkları bir yandan verimlilik ve üretim kayıplarına neden olurken öte yandan yerine getirilmesi olanaksız manevi kayıplara da neden olmaktadır. Tüm dünyada ve Türkiye’de iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu meydana gelen can kayıpları ve yaralanmalar ile toplumsal yapıda kapanmaz yaralar açılmaktadır. İş kazaları ve meslek hastalıkları sosyal güvenlik sistemlerinde ise hem gelir azaltıcı, hem de gider arttırıcı özellikleri nedeni ile çift yönlü kayba neden olmaktadır. Kazaya uğrayanın/hastalığa tutulanın sistemin dışında kalarak prim ödememesi gelir azaltıcı, yapılan sağlık yardımları, geçici-sürekli iş görmezlik ödemeleri ile hak sahiplerine yapılan ölüm gelirleri ise gider arttırıcı kalemler olarak sosyal güvenlik sistemlerini etkilemektedir.

İş kazası ve meslek hastalığı sigortasının amacı, bir iş kazası veya meslek hastalığı olduğu zaman, sigortalıya hukuki, ekonomik ve sosyal bir güvence sağlamaktır. İş kazası ve meslek hastalığı sigortası, öncelikle sigortalıda meydana gelen zararı ortadan kaldırmak yada azaltmak amacına yönelmiş bir sosyal sigorta koludur. İş kazası ve meslek hastalığına uğrayan çalışanların geleceğini güvenli hissedebilmesi; bağlı bulunduğu sosyal güvenlik kurumunun sorumluluklarını bilmesi ile mümkün olabilecektir. Ülkemizde ilk defa 1946 yılında iş kazası ve meslek hastalığı sigortası uygulamasına başlanılmıştır. Her ne kadar ülkemizde İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarından kaynaklı zararların giderilmesine yönelik modern bir Sosyal Güvenlik sistemi mevcutsa da, önceliğin iş kazası ve meslek hastalıklarının ortaya çıkmasını engelleyici tedbirlerde olması gerektiği tartışılmazdır. Sosyal Güvenlik Kurumunun verilerine göre ülkemizde 2007-2011 yıllarını kapsayan beş yıllık süreçte 3.406’sı meslek hastalığı, 350.011’i iş kazası olmak üzere toplam 353.417 kişi iş kazası ve meslek hastalığına maruz kalmış, bu olaylar sonucu 6.245 kişi hayatını kaybetmiştir. Kaza geçiren/meslek hastalığına tutulanlara bu dönemde, 287.592 günü yatarak olmak üzere toplam 8.685.728 gün sağlık yardımı yapılmış ve bir o kadar günde geçici iş görmezlik ödenekleri ödenmiştir. Yine aynı süreçte 8.862 kişiye sürekli iş görmezlik geliri, 24.966 hak sahibine ise ölüm geliri bağlanmış olup 2011 yılı sonu itibarı ile toplam 58.966 kişi sürekli iş görmezlik geliri, 78.336 hak sahibi ise ölüm geliri almaya başlamıştır.

İnşaat sektöründe meydana meslek hastalıkları nispeten düşük seviyelerde olsa da, iş kazaları anlamında bu sektör tüm sektörler içinde %10 gibi ciddi bir paya sahip olmakla birlikte özellikle ölümle neticelenen kaza sıralamasında Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de inşaat sektörü birinci sırada yer almakta ve hatta toplam payın %30’u gibi büyük bir oranı oluşturmaktadır. İnşaat sektöründe meydana gelen olaylar sonucu yaşanan mağduriyetlerin Sosyal Güvenlik Sistemi kanalı ile karşılanması da şüphesiz sisteme ciddi bir külfet getirmektedir. 2007-2011 yıllarında inşaat sektöründe meydana gelen olaylar sonucu Sosyal Güvenlik Sisteminden sigortalılar/kazazedeler için 1.286.011 gün ayakta tedavi, 68.647 gün yatarak tedavi hizmeti bedeli ödenmiş, 1.354.658 gün geçici iş görmezlik ödeneği ödenmiş, 1.751 kişi sürekli iş görmezlik geliri bağlanmış, olaylar sonucu hayatını kaybeden 1.857 kişinin hak sahiplerine ise ölüm geliri bağlanmıştır. Sosyal Güvenlik Kurumunca sağlanan ancak istatistik yıllıklarında sektörel bazda ayrıntıları verilmediği için istatistiği tespit edilemeyen evlenme ödeneği, cenaze masrafı vb. diğer parasal (tıbbi malzeme, iyileştirici malzeme, ortez, protez vs. bedelleri) yardımlarda göz önünde alındığında bu sektörde meydana gelen kaza ve hastalık olaylarının gün geçtikçe sistem üzerinde bir kambura dönüştüğü muhakkaktır.

İş kazası ve meslek hastalıkları ile mücadelenin vereceği sonuçlar şüphesiz riskli kesimlerin uğrayacağı zararların önlenmesi için büyük bir öneme sahiptir. Bununla birlikte, önlenmesi halinde sosyal güvenlik ekonomisine de yapacağı katma değer küçümsenmeyecek boyuttadır. İş sağlığı ve iş güvenliğine yönelik ülkemizde yapılan en yeni mevzuat değişikliği, 30.06.2012 tarih, 28339 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunudur. Kanunun tüm maddeleri, tüm işyerleri için ancak yayın tarihinden itibaren 2 (iki) yıl sonra yürürlüğe girecek olsa da, Kanunun İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda, işyerlerine-işverenlere, çalışanlara ve Devlete, yani konunun tüm taraflarına ciddi sorumluluklar ve yaptırımlar yüklemiştir. Kanunun çalışma hayatına getirdiği

yeniliklerden en önemlileri; tüm işyerlerinin iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi çalıştırma zorunluluğu, sürekli bir sağlık gözetimi, çalışanların sürekli eğitimleri, bilgilendirilmesi ile sürece aktif katılımlarının sağlanması için işçi temsilcisinin zorunlu hale getirilmesi, risk değerlendirmesi, acil durum planları, yangınla mücadele ve ilk yardım planlarının yasal zorunluluk haline getirilmesi, belli sınırın üstündeki işyerlerinde iş güvenliği kurullarının oluşturulmasının yanı sıra Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyinin oluşturulmasıdır. Tüm bunlarla beraber, yeni yasada iş güvenliğine yönelik bir önceki yasa olan 4857 sayılı yasada artık caydırıcılık niteliğini kaybetmiş olan idari para cezalarına da yeni düzenleme getirilmiş ve Kanuna aksi uygulamalara ciddi para cezaları verilmesi sağlanmış olup işyerlerinin kapatılmasına kadar varan yaptırımlar şüphesiz ki caydırıcılığı arttıracaktır.

Her ne kadar yeni yasa, iş sağlığı ve güvenliği konusunda ihtiyaç duyulan yasal zemini tesis etmiş gibi görünse de Yasanın uygulanabilirliği çok önem arz etmektedir. Yasanın uygulanabilirliğinde, teftişin önemi ön plana çıkmaktadır. Unutulmamalıdır ki, bir yasayı çıkarmaktan daha önemli olan o yasayı uygulayabilmektir. Kanun koyucu, 6331 sayılı Kanunda, Kanunun uygulanmasına yönelik teftiş ve denetim görevini Bakanlık İş Müfettişlerine vermiştir. Bu durum İş Müfettişlerinin sayısında ki yetersizlik ve aynı Bakanlık altında örgütlenen Sosyal Güvenlik Kurumu ve İş Kurumunun denetim mekanizmalarının ayrı olması nedeni ile işyerlerinin denetimi konusunda sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Bir işyerinde İş Müfettişlerince iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetim ve inceleme yapılırken, aynı işyerinde Sosyal Güvenlik Kurumunun Müfettişleri ile Sosyal Güvenlik Denetmenlerinin, sigortalılık konusunda teftiş ve inceleme yapması, işyerlerini sürekli bir denetim baskısı altında tutarak olumsuz etkilemekte, bununla birlikte bahsedilen denetim birimlerinin yetki ve sınırlarının tam olarak bir birinden ayrılmaması nedeni ile uygulamada karmaşaya neden olmaktadır. Örneğin, iş sağlığı ve güvenliği konusunda teftiş yetkisinin İş Müfettişlerinde olmasına rağmen, meydana gelecek bir iş kazası veya meslek hastalığının incelenmesinin Sosyal Güvenlik Denetmenlerine verilmesi uygulama açısından sıkıntılar doğurmaktadır. Belirtilen nedenlerle iş hayatının denetiminin tek bir çatı altında birleştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Çalışma Bakanlığı altında tek bir denetim biriminin oluşturularak, Bakanlığa bağlı tüm kurumlardaki denetim elemanlarının bu birimde toplanmasının, hem kayıt dışı ile mücadelede, hem de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak yapılacak denetimlerde büyük etkinlik kazandıracığı şüphesizdir.

Tüm bunlarla beraber, her alanda olduğu gibi iş kazaları ve meslek hastalıkları konusunda da eğitim en önemli mücadele aracıdır. Eğitimin sadece işyerleri ve çalışanlarla sınırlı tutulması, daha önceki uygulamalarda da olduğu gibi bir prosedür olmaktan ileri gitmeyecektir. Eğitimin dana erken zamanlarda verilmeye başlanması, ilk öğretimden itibaren iş sağlığı ve güvenliği konularında eğitim planlaması yapılması, ulusal medyada iş sağlığı ve güvenliği, işçi hakları ve yeni yasal zorunluluklar hakkında yazılı ve görsel materyaller aracılığıyla bilgilendirme yapılmasının sağlanması, benzeri eğitici faaliyetlerde bulunulması, bunlarla beraber işyerleri ve çalışanların mevzuat gereği yasal yükümlülükleri olan eğitim faaliyetlerini ne oranda yürüttükleri ile uygulamada nasıl sonuçlar alındığının takibini sağlayıcı mekanizmaların geliştirilmesinin iş sağlığı ve güvenliğine verilecek önemi arttıracığı, paralelinde iş kazaları ve meslek hastalıkları sayısında azalan sonuçlar doğuracağı ve nihayet çalışanlar, işverenler ve devlet üzerindeki ekonomik ve sosyal problemleri azaltacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça:

1. ARAZ, Murat ve Cengiz Büyükbirer; (2011), “5510 Sayılı Yasada Sürekli İş Görmezlik Gelir”, <http://engelliler.gen.tr/f13/5510-sayili-yasada-surekli-is-goremezlik-geliri-7324/>, 11.12.2012
2. ARICI, Kadir; (1999), “İş Sağlığı ve İş Güvenliği Dersleri” Tes-İş Sendikası Yayınları, İstanbul.
3. AYDIN , Ufuk; “İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Sosyal Sigorta Kolları”, Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınları, <http://www.anadolu.edu.tr/sites/default/files/unite15.pdf> 30.09.2012
4. BAYRAM, Fuat; (2008), “Türk İş Hukukunda İş Sağlığı ve Güvenliği Denetimi”, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.
5. BİLİR, Nazmi; (2004) “İş Sağlığı ve İş Güvenliği”, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

6. Birleşik Metal İşçileri Sendikası; (1994), “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği”, Birleşik Metal-İş Yayınları, İstanbul.
7. ÇOLAK, Mahmut ve Ercüment Öztürk; (2006), “Kısa Vadeli Sigorta Kollarında İşveren-Sigortalı-Üçüncü Kişiler Açısından Sorumluluk ve Rücu”, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.
8. DEMİR, Engin; (2011), “Metal İş Kolunda Meydana Gelen İş Kazaları ve İş Kazalarının Oluşturduğu Kayıpların Ekonomik Yönden Analizi”, İhtiyaç Yayıncılık, Ankara.
9. EREN, Fikret; (1974), “ Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
10. FİŞEK, Gürhan ve Bülent Piyal; (1989), “ İşçi Sağlığı Kılavuzu”, Türk Tabipler Birliği Yayını, Ankara.
11. GÜNAY, Cevdet İlhan; (2010), “İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku”, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, Ankara.
12. KARAKAŞ, İsa; (2011), ” SGK İş Kazası Uygulamaları ve İş Kazası Davaları”, Adalet Yayınevi, Ankara.
13. KURT, Ayhan; (2009), “Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Sosyal Güvenlik”, SGK Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara.
14. KURT, Resul; (2004), “İş Hukuku ve Sosyal Sigorta Mevzuatında Usul ve Esaslar”, İSMMMO Yayınları, İstanbul.
15. SERTEL, Ferhat; (2010), “Geçici İş Görmezliğe Farklı Bir Bakış” , <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/ferhatsertel/002/> , 11.12.2012
16. SGK; (2007), “İstatistik Yıllıkları”, Ankara.
17. SGK; (2008), “İstatistik Yıllıkları”, Ankara.
18. SGK; (2009), “İstatistik Yıllıkları”, Ankara.
19. SGK; (2010), “İstatistik Yıllıkları”, Ankara.
20. SGK; (2011), “İstatistik Yıllıkları”, Ankara.
21. SÜZEK, Sarper; (1985), “ İş Güvenliği Hukuku”, Savaş Yayınları, Ankara.
22. ŞAKAR, Müjdat; (2011), “İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku”, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
23. ŞAMİLOĞU, Erkan; (2008), “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigortası”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
24. ÖCAL, Mehmet Emin; (2006), “İnşaat Sektöründe Görülen İş Kazaları. İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Sempozyumu”, Adana.
25. T.C.Resmi Gazete; “SSGSSK (5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu)” Yayın Tarihi: 16.06.2006, Sayı: 26200
26. TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara.
27. TOZAN, Celal; (2011), “İş Kazaları ve Meslek Hastalığı Uygulamaları”, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
28. TUNCAY, Can ve Ömer Ekmekçi; (2009), “Yeni Mevzuat Açısından Sosyal Güvenlik Hukukunun Esasları”, Legal Yayıncılık, İstanbul.
29. www.isguvenligi.net; “İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği” <http://www.isguvenligi.net/iskollari-ve-is-guvenligi/insaat-sektorunde-is-sagligi-ve-guvenligi/> 17.03.2013
30. [www.sgkrehberi.com](http://sgkrehberi.com); “Geçici İş Görmezlik Ödeneği Hangi Hallerde Ödenir ve Şartları Nelerdir” <http://sgkrehberi.com/haber/94/> , 11.12.2012
31. www.turkis.org; “Ölüm Sigortasından Yapılan Yardımlar” <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/olumaylik.pdf> , 11.12.2012

Mehmet Gulbag

Social Security Institution Yalova Provincial Directorate, Yalova-Turkey

ORCHİD 0009-0003-6576-9208

Eyup ZENGİN

Prof.Dr., researcher, Istanbul Turkey

Occupational accidents and occupational diseases in the construction sector in Turkey - (2007-2011 period analysis)

Abstract

“Occupational Accidents” and “Occupational Diseases” are among the factors that cause the emergence of the insurance concept that forms the basis of Social Security Systems. Occupational Accidents and Occupational Diseases, which are included in the occupational risk group as one of the oldest branches of the Social Security system, pose a threat not only to the insured and businesses, but also to the actuarial balance of the Social Security Systems. The increase in the acceleration in work accidents and occupational diseases not only harms individual and social health, but also negatively affects working life, and also imposes an economic burden on Social Security Systems. The loss of work-income and social life of the casualty, the material and moral effects of the accident on the community, the damages it causes to the working life and businesses, as well as the effects on Social Security Systems reveal the necessity of examining work accidents and occupational diseases separately under each heading. In this study, the effects of work accidents and occupational diseases on the Turkish Social Security System were examined in terms of events in the construction sector.

Key words: occupational accidents, social security, occupational diseases, incapacity, occupational diseases insurance.

Mehmet Gülbag

Sosial Müdafiə Təşkilatı Yalova İl Müdirliyi, Yalova-Türkiyə

ORCHID 0009-0003-6576-9208

Eyüp ZENGİN

Prof.Dr, tədqiqatçı, İstanbul Türkiyə

ORCHID 0000-0003-3755-3488

Natiq H.Paşa

Azərbaycan Texniki Universiteti, g-m.e.n., dosent,

Bakı-Azərbaycan

ORCHID 0000-0002-5666-6835

Türkiyədə tikinti sektorunda istehsalat qəzaları və peşə xəstəlikləri – (2007-2011-ci dövr təhlili)

Xülasə

“İstehsalatda bədbəxt hadisələr” və “İstehsalatda peşə xəstəlikləri” sosial təminat sistemlərinin əsasını təşkil edən sığorta anlayışının yaranmasına səbəb olan amillərdəndir. Sosial Müdafiə sisteminin ən qədim qollarından biri kimi peşə risk qrupuna daxil olan İstehsalatda Bədbəxt Hadisələr və Peşə Xəstəlikləri təkcə sığortaolunanlar və müəssisələr üçün deyil, həm də Sosial Müdafiə Sistemlərinin aktuar balansı üçün təhlükə yaradır. İstehsalatda bədbəxt hadisələrin və peşə xəstəliklərinin sürətlənməsinin artması fərdi və sosial sağlamlığa zərər vurmaqla yanaşı, iş həyatına da mənfi təsir göstərməklə yanaşı, Sosial Müdafiə Sistemlərinə də iqtisadi yük qoyur. Zərərçəkənin əmək və sosial həyatını itirməsi, qəzanın cəmiyyətə maddi və mənəvi təsirləri, iş həyatına və müəssisələrə vurduğu zərərlər, o cümlədən Sosial Müdafiə Sistemlərinə təsirləri araşdırılması zəruriliyini ortaya qoyur. istehsalat qəzaları və peşə xəstəlikləri hər bir başlıq altında ayrıca. Bu araşdırmada, iş qəzaları və peşə xəstəliklərinin Türkiyə Sosial Müdafiə Sistemində təsiri tikinti sektorundakı hadisələr baxımından araşdırıldı.

Açar sözlər: istehsalatda bədbəxt hadisələr, sosial təminat, peşə xəstəlikləri, əmək qabiliyyətinin itirilməsi, peşə xəstəlikləri sığortası.